

Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının Sürdürülebilir Kalkınma Eğitimi Bağlamında İncelenmesi

Nuray MAMUR, Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, nmamur@pau.edu.tr

Necla KÖKSAL, Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, nkoksal@pau.edu.tr

Öz: Bu araştırmada Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı ilk ve ortaokullarda (1-8. Sınıflar) yer alan Görsel Sanatlar dersinin 2014 yılında güncellenen öğretim programının sürdürülebilir kalkınma eğitimine katkılarını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden “temel nitel araştırma” kullanılmıştır. Araştırmada bir dersin öğretim programının incelenmesi amaçlandığı için problemin doğasına uygun olan doküman inceleme veri toplama yöntemi olarak tercih edilmiştir. Verilerin çözümlenmesi içerik analizi ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonuçları Görsel Sanatlar dersi öğretim programında kültürel sürdürülebilirliğin ön plana çıktığını, sürdürülebilir ekonomi ve sürdürülebilir çevre konularının ise programa kısmen yansımaları göstermiştir. Öğretim programının yerel kültüre ait motifleri keşfetmeye, farklı toplumların kültür-sanat objelerini tanımaya ve onlara saygı duymaya önemli katkılar sağladığı görülmektedir. Ancak programda anlayış, adalet duygusu ve doğaya karşı sorumluluk bilinci ile doğa ve kültür arasındaki ilişkiye daha görünür düzeyde yer verme gerekliliği söz konusudur.

Anahtar Kelimeler: sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma eğitimi, görsel sanatlar eğitimi, program değerlendirme

Analysis of Visual Arts Lesson Curriculum in the Context of Sustainable Development Education

Abstract: This study aims to define the contributions of Visual Arts classes teaching program – updated in 2014 - that is applied in primary and secondary schools (1-8th grades) of Turkish Ministry of Education. Basic qualitative research of qualitative research designs was used in the study. As the study aims to analyze a curriculum, document analysis data collection method which is more suitable to the nature of the issue was preferred. Content analysis was used to analyze the data.

The results of the study show that in Visual Arts lesson curriculum cultural sustainability comes into prominence and the subjects of sustainable economy and sustainable environment are partially reflected in the in the program. It is observed that the curriculum contributes to discovering local motifs and recognizing cultural-art objects of different cultures and respecting them. However, it is seen in the study that the curriculum needs to include the topics of understanding, sense of justice and nature consciousness along with the relations between nature and culture.

Key Words: sustainability, sustainable development education, visual arts education, curriculum evaluation

1. GİRİŞ

“Sürdürülebilir” ya da “sürdürülebilirlik” 20. Yüzyılın son çeyreğinde şemsiye bir kavram niteliğinde sıklıkla karşımıza çıkmaya başlamıştır. Sürdürülebilir gelişim, sürdürülebilir çevre, sürdürülebilir toplum, sürdürülebilir ekonomi, sürdürülebilir tasarım, sürdürülebilir demokrasi ve belki de hepsi ile birlikte “sürdürülebilir bir dünya” bunlardan sadece bir kaçıdır. Nedir, niçin sürdürülebilirlik?

Heinberg (2016, s.27) sürdürülebilir sözcüğünü “zaman içinde muhafaza edilebilir olan” şeklinde açıklamaktadır. Büyükeğen’e (2008) göre ise “sürdürülebilirlik sürekliliğin ve kesintisizliğin olması durumu” dur. Yani kırılardan, durgunluktan öte dayanıklılık, devamlılık durumudur. Ancak son 40 yılda dünyada yaşamın sürekliliğini kesintiye uğradığı ya da dünya üzerinde yaşayan canlılarla ilişkilerde ciddi sorunların ortaya çıktığı, devamlılığın sağlanamadığı görülmektedir. Hızlı nüfus artışı ile bağlantılı olarak orman ve tarım arazilerinin yok edilmesi, tatlı su kaynaklarının kirlenmesi, küresel ısınma, kuraklık ve açlık tehdidi gibi problemlerin önlenemez bir yükselişi söz konusudur. Yaşamın sürekliliğini kesintiye uğratan bu problemlerin artışıyla da “sürdürülebilir gelişim” düşüncesinin uluslararası örgütlerin önemli konuları arasına girdiği görülmektedir.

Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu 1987 tarihli Brundtland Raporu’nda sürdürülebilir gelişimi, “mevcut kuşakların ihtiyaçlarını gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilirliklerini riske atmadan temin eden” bir kalkınma tarzı olarak tanımlamaktadır (Heinberg, 2016, s.28). Bu tanım günümüzde yaygın bir şekilde hala kullanılmaktadır. Ancak sürdürülebilir kalkınma düşüncesinin kavramsallaştırılması uzun bir dönemde gerçekleşmiştir (Bozdoğan, 2005). Sürdürülebilirliğin tarihi incelendiğinde kavramının ilk olarak nerede ve ne amaçla kullanıldığına ilişkin kesin bir bilgiye ulaşılamamakla birlikte, Heisberg’e (2016) göre eski devirlerin ve yerli halkların birçoğunun geleneğinde bulunduğu görülmektedir.

733

Bilindiği kadarıyla sürdürülebilirlik düşüncesinin ilk olarak görüldüğü alan ormancılıktır (Heisberg, 2016; Bozdoğan, 2005). Kavramı Alman ormancı ve bilim adamı Hans Carl von Carlowitz 1712 tarihli *Sylvicultura Oeconomica* adlı kitabında kullanmıştır (Heisberg, 2016). Daha sonraki yıllarda kavramın tarım ve balıkçılık gibi alanların literatürüne de girdiği görülmektedir. 20. Yüzyıla gelindiğinde ise, modern toplumun doğa ile barışık olmayan kalkınma odaklı yaklaşımının yol açtığı problemlerin dünyayı ekolojik bir krize sürüklediği artık daha fazla telaffuz edilir olmuştur. 1970’li yıllardan itibaren, başta Birleşmiş Milletler olmak üzere, birçok uluslararası kuruluş küresel, ulusal ve yerel düzeylerde birçok bilimsel araştırma yapmış ve konferanslar düzenlenmiştir. Yapılan her yeni çalışma sürdürülebilir gelişme düşüncesinin kavramsallaşmasına katkıda bulunmuştur (Bozdoğan, 2005).

Sürdürülebilir gelişimin eğitimle ilişkilendirilmesinde “sürdürülebilir kalkınma için eğitim” (Education of Sustainable Development-ESD) ifadesinin yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu ifade 2005-2014 yılları arası Birleşmiş Milletler tarafından “Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim On Yılı” olarak ilan ettiği bir raporla birlikte yaygınlaşmaya başlamıştır (UNESCO, 2005). Raporla sürdürülebilir gelişim genelde çevre, toplum ve ekonomi olmak üzere birbiriyle ilişkili üç bileşende ele alınmaktadır. Bu üçlü bileşende çevre; çevresel adalet, yerel ve küresel olarak doğal kaynakların kullanımı konusunda toplum ile ilişkilendirilirken, toplum; iş etiği, işçi hakları ve toplumsal adalet konusunda ekonomi ile ekonomi de enerji verimliliği ve enerjinin adil kullanımı konusunda çevre ile ilişkilendirilmektedir. Alan yazında (Mcintyre, Hetherington ve Inskeep, 1993 akt. Öztürk Demirtaş, 2015; Lucerne Declaration, 2007) bu bileşenlere yaklaşım şöyledir:

Ekolojik sürdürülebilirlik; Temel ekolojik süreçler, biyolojik çeşitlilik ve biyolojik kaynakların devamlılığının sağlanması, çevresel açıdan zararlı faaliyetlerin kontrol altına alınması,

Sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik; Toplum kimliğini güçlendiren, toplumun devamını sağlayan ve değişimden etkilenen kültür ve toplumsal değerler ile uyumlu, insanların yaşam kalitelerinin artırılması, nesil içi ve nesiller arası uyum,

Ekonomik sürdürülebilirlik; Doğal ve kültürel kaynakların gelecek nesillere mirası için gerekli ekonomik gelişmelerin sağlanması.

Görüldüğü gibi sürdürülebilir gelişimin merkezindeki anahtar söylem evrensel anlamda sorumluluk bilinci oluşturmaktır. Bu bilince katkıda bulunmak için UNESCO (2012) eğitimciler için hazırladığı rehber kitapta sürdürülebilir kalkınma eğitiminde beş önemli bileşenden söz etmektedir. Bunlar; bilgi, konu, beceri, bakış açısı ve değerler olarak ele alınmaktadır. Bilgi; fen, beşeri ve sosyal bilimleri ve bunların birbirleri ile etkileşimini içermektedir. Konu; tüketim biçimlerini değiştirme, fakirliği azaltma, insan sağlığını koruma, yaşadığımız toprağı, içtiğimiz suyu, soluduğumuz havayı ve biyo-çeşitliliği koruma gibi karmaşık, çözümü ve tanımlaması zor konuları kapsamaktadır. Beceri, yaşam tarzının sürdürülebilirlik çerçevesinde evrilmesini gerektiren; eleştirel düşünme, yaşam boyu öğrenme, diğer insanların bakış açısını anlamak için çok yönlü düşünme, dayanışma, işbirliği, farkındalıktan bilgiye ve eyleme geçişi ile sanat ve çevreye dair estetik bilinci içermektedir. Bakış açısı olayların doğrudan ya da dolaylı neden-sonuçları hakkında fikir üretimini temel almaktadır. Değerler ise sürdürülebilir kalkınma eğitiminin temel yapı taşıdır. Değerler; ülkeler ve kuşaklar arası karşılıklı saygı ve eşitlik, barış ve tolerans kültürünü destekleme, dünyanın doğal kaynaklarının farklılık ve çeşitliliğine saygı ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, anlayış, adalet, sosyal uyum, sorgulayıcılık ve sorumluluk bilinci (UNECE, 2009) gibi geniş bir yelpazede ele alınmaktadır. Çünkü yaşamın ekolojik değerler üzerine konumlandırılması ve yaşam biçimlerinin düzenlenebilmesi, bireylerin konuya ilişkin duyarlılık ve farkındalıklarının geliştirilmesi ile mümkündür (Öztürk Demirtaş, 2015). Bunun için sınıf tartışmaları, analiz çalışmaları, hikâye anlatımı gibi çok sayıda ve farklı öğretim teknikleri ile okul bahçeleri oluşturma, akran danışmanlığı, sanat, drama ve müzikle etkileşim gibi bütünsel ve disiplinlerarası faaliyetlerin kullanımı önerilmektedir (UNESCO, 2012). Bu bağlamda tüm bu faaliyetlerin hayata geçirildiği, bireyin yaparak ve yaşayarak öğrenme olanağı bulduğu yapılandırmacı yaklaşım, sürdürülebilir kalkınma eğitiminin gelişimi ve devamlılığı için geleneksel öğretim yaklaşımlarından daha etkili bir öğrenme kuramı olarak görülmektedir.

Türkiye’de ekolojik değerler ve sürdürülebilir gelişim üzerine duyarlılık ve farkındalık kazandırmaya yönelik öğretim uygulamalarının ve araştırmaların son on yılda arttığı görülmektedir. Özellikle Sosyal Bilgiler ve Coğrafya eğitiminin sürdürülebilir gelişime katkısına yönelik araştırmalar (Alkış, 2007; Öztürk Demirtaş, 2011; Kaya ve Tomal, 2011, Tanrıverdi, 2009) kendini gösterdiği gibi, öğretmen eğitiminde de sürdürülebilir kalkınma farkındalık düzeylerine yönelik araştırmalar (Öztürk Demirtaş, 2015; Teksöz, Şahin ve Ertepinar, 2010; Gürbüz, Çakmak ve Derman, 2013) yapılmıştır. Ayrıca çocuklar için TUBITAK destekli ekoloji temelli yaz kampı projeleri ile doğal çevrenin tanınması ve korunmasına yönelik disiplinlerarası modellerin (Karataş ve Aslan, 2012) geliştirildiği görülmektedir. Bu modellerin içeriğinin de çoğu zaman sanat ile desteklendiği söylenebilir. Örneğin; entegre atık geri kazanımında Türkiye’nin ilk özel şirketi olan Ekolojik Enerji, çocuklara çevre bilincini kazandırmak amacıyla “Ekorobot ile sanat atölye”, “Kirlilik ve çevre” gibi etkinlikler düzenlemiştir (Dersimiz: çöpten sanat çıkarmak, http://www.ekolojikenerji.com.tr/images/bulten/05_cop_sanat.pdf).

Hiç şüphe yok ki doğa sanat ve sanat eğitimi için yeni bir konu alanı değildir. Doğa 1970'li yıllardan önce de sanatçıların hep odağında olmuş, bazen sanat eserine bir konu, bazen de arka planda konuyu tamamlayan bir unsur olarak yer almıştır. Ancak "sanattaki doğa temsilleri bilhassa II. Dünya savaşı sonrasında dönüşüme uğramıştır. Sanatçılar kültür tarihi, sosyoloji, bilim ve teknoloji konulu araştırmalara dayanarak dünyayla ilişki kurmuşlardır. Doğanın sanattaki temsili de doğaya dair toplumsal ve politik algılarla doğrudan bağlantılı hale gelmiştir" (Bafra ve Colombo, 2016, s.15). Dolayısıyla sürdürülebilirliğin sanat eğitimine konu olması tesadüfi değildir. 1970'li yıllarda kendini gösteren doğa ve çevre temelli sanat hareketleri ve 1980'li yıllarda ortaya çıkan "sürdürülebilirlik" düşüncesi bağlamında eğitimde çevre, toplum, ekonomi bileşenine yapılan vurgunun bir uzantısıdır. Nitekim son 10 yılda sürdürülebilirliğin birçok ülkede sanat eğitiminin önemli bir parçası haline geldiği gözlenmektedir. Dünya çapında pek çok sanat kurumunda, müzelerde doğa ve ekoloji üzerine projeler sıklıkla gerçekleştirilmektedir. Örneğin; İstanbul Modern Sanatlar Müzesi tarafından 2011 yılında "Kayıp Cennet" ve 2016 yılında "Habitat" ve "Yok Olmadan" sergileri düzenlenmiştir. Bu sergiler kapsamında İstanbul Modern Eğitim ve Projeler Bölümü "Doğa Dostu Sanat Atölyeleri" projesiyle 4- 12 yaş çocukların doğa ve sanat arasındaki ilişkileri keşfetmelerine yönelik eğitim etkinlikleri düzenlemiştir. UNESCO'nun uluslararası sanat eğitimi derneklerini birleştirerek kurduğu Dünya Sanatlar Eğitimi Birliği de Birleşmiş Milletlerin sürdürülebilir kalkınma eğitimi vizyonunu benimsemiş, 2015 ve 2016 yılı için temasını "Sürdürülebilir Kalkınma İçin Sanat Eğitimi" olarak belirlemiştir. Bu temanın amacı, ekonomi, toplum ve çevre bileşeninde sürdürülebilir bir geleceğin sağlanabilmesi için değer, tutum ve yeni yaşam tarzlarının oluşturulmasına katkı sağlayacak öğrenme fırsatlarının oluşturulmasıdır. Böylelikle biyolojik, sosyal ve kültürel çeşitliliğe duyarlılığı artırma, toplumsal adalet, ekolojik ve çevresel farkındalığı geliştirmeye katkı sağlamak ve sanat eğitimcilerini cesaretlendirmek amaçlanmıştır.

Görsel sanatlar öğretim programları çocukların çevreye ve topluma dair farkındalıklarını güçlendirebilecek bir yapıya sahiptir. Görsel sanatlar eğitiminin çocukları doğadaki ciddi sorunlar üzerine düşünmeye yaklaştırma, daha güzel bir gelecek için öneriler sunabilme kapasitesi vardır. Geri dönüşüm, içme suyu kaynaklarının, orman ve tarım arazilerinin önemi, biyolojik çeşitliliğin desteklenmesi, yenilenebilir kaynakların kullanımı üzerine farkındalık yaratmak amaçlı çevresel problemler üzerine yapılan araştırma sonuçları kullanılarak, çocuklar yaşadıkları toplum ve çevre ile ilgili önemli konulara odaklanabilir. Son yıllarda sanat eğitiminde ekolojiyi ön plana çıkartan eğitim programı geliştirmeye dönük araştırmalara (Blandy, Congdon ve Krug, 1998; Neperud, 1997; Hollis, 1997; Grandle, 2007) rastlanmaktadır. Örneğin; Cornelius, Sherow ve Carpenter (2010) doğal çevreyle ve toplumla ilişkili önemli konuların sanat ve görsel kültür yoluyla nasıl keşfedilebileceğini araştırmak için "Su" konulu bir proje gerçekleştirmişlerdir. Suyun insan varlığındaki önemine dair farkındalık geliştirmek projenin temel felsefesi olmuştur. Öğrenciler sanat etkinlikleri yoluyla suyla ilgili sosyal, kültürel, çevresel, sağlık ve diğer konular arasında ilişkileri irdelemeye yöneltilmiştir. Dolayısıyla görsel sanatlar eğitiminin çocukların çevreye ve topluma dair farkındalıklarını güçlendirebilmek için sürdürülebilir gelişimin birçok konusuyla ilişkilendirilebilecek bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Nitekim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nın (MEB, 2014) temel hedeflerine bakıldığında; görsel sanatların doğasında var olan kavramlar bilgisinin elde edilmesini, sanatçının ve sanat eserinin değerinin anlaşılmasını, yetenekli öğrencilerin keşfini, sanat eseri üzerinde tartışma yapılmasını, görsel sanatlara ait kültürel mirasın incelenmesini, onların değerinin fark edilmesini ve koruma bilinci kazandırılmasını, estetik değer yargılarının geliştirilmesini, teknik ve becerinin bir araya getirilerek duygu ve düşüncelerin biçimlendirilmesini sağlayacak kazanımlara yer verildiği görülür. Öğretim programının temel hedefleri sürdürülebilir kalkınma eğitimi açısından incelendiğinde doğrudan ve dolaylı bağlantılı

amaçların olduğu görülmektedir. Bu bağlamda araştırma kapsamında görsel sanatlar öğretim programı incelenmiştir.

Bir dersin öğretim programını değerlendirmenin temel amacı; programda yer alan bilgi, beceri ve tutumların öğrenenlere ne düzeyde kazandırıldığını belirlemektir. Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı ilk ve ortaokullarda (1-8. Sınıflar) yer alan Görsel Sanatlar dersinin 2014 yılında güncellenen öğretim programının sürdürülebilir kalkınma eğitimine katkılarını belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmada aşağıdaki soruya yanıt aranmıştır.

Görsel Sanatlar Eğitimi dersi öğretim programının;

- temel hedefleri,
- kazanımları,
- içeriği (öğrenme alanları),
- öğrenme-öğretme süreçleri,
- ölçme ve değerlendirme,
- uygulama esaslarının sürdürülebilir kalkınma eğitimine katkıları nelerdir?

2. YÖNTEM

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden temel nitel araştırma kullanılmıştır. Temel nitel araştırmanın öncelikli amacı anlamın nasıl inşa edildiğini açığa çıkarmak ve yorumlamaktır (Merriam, 2013). Çalışmada Görsel Sanatlar dersi öğretim programının temel öğelerinde yer verilen sürdürülebilir kalkınma eğitimine katkı sağlayan durumlar belirlenmiş ve yorumlanmıştır. Bir dersin öğretim programının incelenmesi amaçlandığı için problemin doğasına uygun olan doküman inceleme veri toplama yöntemi olarak tercih edilmiştir. Resmi dokümanlar; programların resmi bakış açıları, yönetsel yapıları ve organizasyonların diğer yönlerini anlamak için yararlı veri kaynağıdır (Bogdan ve Biklen, 1998). Milli Eğitim Bakanlığının (2014); öğrenenlerin sanatı eleştirel bir gözle incelemesi, alanda yaratıcı bireyler olabilmesi, sanatın doğasını ve değerini bilmesi, iki ve üç boyutlu ürünler ortaya koyabilmesini amaçladığı görsel sanatlar dersinde sürdürülebilir kalkınma eğitimine ilişkin bakış açılarını ortaya koymak için doküman analizi kullanılmıştır.

Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi; uyumlu ve önemli örnekleri, temaları ve örüntüleri içerir (Patton, 1987). Görsel Sanatlar dersi öğretim programı; 1)Görsel iletişim ve biçimlendirme, 2)Kültürel miras ve 3)Sanat eleştirisi ve estetik öğrenme alanlarından oluşmaktadır. Araştırmada her öğrenme alanı eğitim programının temel öğeleri (hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreçleri ve ölçme ve değerlendirme) bağlamında tek tek incelenmiş ve her bir öğede sürdürülebilir kalkınma eğitimini destekleyen unsurlar açığa çıkarılmıştır. Bu süreçte öncelikle sürdürülebilir kalkınma eğitimi, görsel sanatlar eğitimi ve öğretim programıyla ilgili taslak kod listesi oluşturulmuş ve kodlama sürecinde bu listeden yararlanılarak temalara ulaşılmıştır. Çözümleme sürecinde ulaşılan kod ve temalara ilişkin güvenilirliği artırmak için kodlamalar her iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı yapılmış ve kodların ortalama güvenilirliği hesaplanmıştır. Miles ve Huberman’ın (1994, s.64) önerdiği görüş birliği ve görüş ayrılığı formülüne göre yapılan hesaplama sonucunda puanlayıcılar arası güvenilirlik katsayısı %81 çıkmıştır. Çözümlenen verilerin sunumu alt problemlere göre yapılmıştır. Alt problemle ilgili ulaşılan temalar ve temaların altında yer alan kodlar tabloleştirilmiş ve kodları destekleyen veriler doğrudan öğretim programından alıntılarla sunulmuştur. Böylece yorum katmadan verilen doğrudan alıntılarla ve araştırma sürecine ilişkin yapılan ayrıntılı açıklamalarla verilerin geçerliği sağlanmıştır.

3. BULGULAR

Görsel Sanatlar Dersi öğretim programında yer alan hedefler, kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreçleri, ölçme ve değerlendirme ve uygulama esasları sürdürülebilir kalkınma eğitimi bağlamında incelenmiş ve nitel çözümleme sonunda ulaşılan bulgular araştırmanın alt problemleriyle ilişkilendirilerek sunulmuştur.

3.1.Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında Hedefler

Bireyin kişisel yaşantısına katacağı olumlu edinimler, küresel anlamda ilişki içerisinde olduğumuz insanlar ve toplumlar açısından avantajlar sağladığından her düzeydeki yaş grubundan bireyler için bir gereksinim (MEB, 2014) olarak görülen görsel sanatlar eğitimi dersinde 12 temel hedef belirlenmiştir. Yapılan içerik analizi sonucunda temel hedeflerle ilgili sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen hedefler temasına ulaşılmıştır. Belirtilen temaya ilişkin kodlar Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Temel Hedefler

Sürdürülebilir Kalkınmayı Destekleyen Hedefler
<ul style="list-style-type: none">• Estetik bilinci destekleme• Sorgulayıcılık• Kültürel mirasa saygı• İş güvenliği• Bütünsellik ve disiplinlerarasılık• Doğayla uyum ve onun sürekliliğine katkı• Motivasyon becerisi

Tablo 1’de görüldüğü gibi öğretim programında bulunan 12 temel hedeften sekiz tanesi sürdürülebilir kalkınma eğitimi ile ilgilidir. Sorgulayıcılık ve motivasyon becerisi olarak çözümlenen bazı hedefler bireyin sahip olması gereken becerilere dönük olarak ifade edilmiştir. Örneğin, “Görsel sanatların doğası ve kökenini inceleyen, değerini sorgulayan” ve “Görsel sanatları öğrenmeye ve uygulamaya istekli” biçiminde ifade edilen hedeflerin sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen bir bireyin sahip olması gereken yeterliklerle ilgili olduğu görülmektedir. “Görsel sanatlara ait kültürel mirasın değerini anlayan ve onları koruyan” hedefinin kültürel mirasa saygı, “Görsel sanatları diğer disiplinlerle ilişkilendirme” hedefinin bütünsellik ve disiplinlerarasılık ve “Çevresini inceleyen, ondan esinlenen ve onu gelecek nesillere aktaran” hedefinin de doğayla uyum ve onun sürekliliğine katkı bağlamında önemli hedefler olarak değerlendirilmiştir. Çünkü belirtilen hedeflerin sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik ve ekolojik sürdürülebilirlik bilinci kazandırmaya hizmet eden hedefler olduğu düşünülmektedir. Bunların yanı sıra estetik bilinci destekleyen “Görsel okuryazarlık, algı ve estetik bilincine sahip” ve iş güvenliği ile ilgili “Görsel sanat çalışmalarında bilgi, malzeme, beceri, teknik ile teknolojiyi etkin ve güvenli bir şekilde kullanarak düşüncelerini ifade eden” bireyler yetiştirmek hedeflendiği görülmektedir. Genel olarak öğretim programında kültürel kaynakların gelecek nesillere aktarılmasını sağlayacak “kültürel mirasın incelenmesini, onların değerinin fark edilmesini ve koruma bilinci kazandırılmasını, estetik değer yargılarının geliştirilmesini” sağlayacak kazanımlara yer verilmiştir.

3.2.Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında Kazanımlar ve İçerik

Görsel Sanatlar Dersi öğretim programında içerik üç temel öğrenme alanından oluşmaktadır. Bu öğrenme alanları: 1. Görsel İletişim ve Biçimlendirme, 2. Kültürel Miras ve 3. Sanat Eleştirisi ve Estetik’tir. Öğrenme alanlarından “Görsel İletişim ve Biçimlendirme” ile “Sanat Eleştirisi ve Estetiğin” sosyal sürdürülebilirliğe ve “Kültürel Mirasın” da kültürel

sürdürülebilirliğe yönelik olduğu söylenebilir. Yapılan çözümlemede her bir öğrenme alanında yer alan kazanımlar ayrı ayrı kodlanmış ve sürdürülebilir kalkınma ile doğrudan bağlantılı kazanımlar ve sürdürülebilir kalkınma ile dolaylı bağlantılı kazanımlar olmak üzere iki temaya ulaşılmıştır. Temalar ve kodlar öğrenme alanlarına göre ayrı ayrı sunulmuştur.

3.2.1. Görsel İletişim ve Biçimlendirme Öğrenme Alanı ve Kazanımlar

Bireyde sosyal anlamda farklı bakış açıları ve sorumluluk bilincini geliştirmek için önemli olduğu düşünülen görsel iletişim ve biçimlendirme öğrenme alanı ile ilgili tema ve kodlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Görsel İletişim ve Biçimlendirme Öğrenme Alanı ve Kazanımlar

Sürdürülebilir Kalkınma İle Doğrudan Bağlantılı Kazanımlar	Sürdürülebilir Kalkınma İle Dolaylı Bağlantılı Kazanımlar
<ul style="list-style-type: none"> Nesil içi uyum Sürdürülebilir üretim Sürdürülebilir tüketim Toplumsal adalet ve iş etiği 	<ul style="list-style-type: none"> Görsel iletişim becerisi Yazılı ve sözlü iletişim becerisi Estetik uyanış

Tablo 2 incelendiğinde kazanımların daha çok doğrudan sürdürülebilir kalkınma eğitimi ile ilgili olduğu görülmüştür. “Sanat eserlerinin anlamını ve değerini kavrarken kendisinin ve akranlarının oluşturduğu görsel sanat çalışmalarına saygı duymayı öğrenmeleri” kazanımının nesil içi uyumu, “Görsel sanat çalışmalarını oluştururken öğretim materyallerini (sanat eseri, tıpkıbasım, sanat kitapları vb.), araç-gereçleri (fırça-boya, makas-kağıt vb.) kullanabilmeleri ve teknik uygulamaları gerçekleştirmeleri” kazanımının sürdürülebilir üretimi, “Dersle ilgili materyal, malzeme ve gereçlerini gereksiz yere harcamadan, aile ekonomisini düşünerek kullanmaları” kazanımının sürdürülebilir tüketimi ve “Görsel sanat çalışmalarını oluştururken telif hakları gibi konulara ilişkin etik davranışla göstermeleri ve gerekli güvenlik tedbirlerini dikkate almaları” kazanımının toplumsal adalet ve iş etiğini desteklediği belirlenmiştir. Benzer biçimde “Ekleme ve çıkarma yoluyla farklı malzemeleri kullanarak üç boyutlu çalışmalar yapar” kazanımında öğrenenlerin atık malzemeleri kullanmalarını sağlamak doğal kaynakların sürdürülebilirliği için önemli bir kazanımdır. Sürdürülebilir kalkınma eğitiminin öncelikleri arasında yer alan sürdürülebilir üretim ve tüketim aynı zamanda sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik için önemli olan nesil içi uyum ve iş etiğine dönük kazanımların öğretim programında yer alması, öğrenenlerin bu alanlarda belirlenen yeterliklere sahip olabilecekleri şeklinde yorumlanabilir. Programda sürdürülebilir kalkınma eğitimi ile dolaylı olarak bağlantılı olan, ancak bireyin sahip olduğu yeterlikleri nesil içi ve nesiller arası paylaşımlarda etkin bir biçimde kullanabilmesine yardımcı olan iletişim becerileri ile ilgili kazanımlar da bulunmaktadır. Görsel Sanatlar Dersinin doğası gereği bireyde estetik uyanışı sağlayan “Estetik tercihlerin kişilere göre değiştiğini fark eder” biçiminde kazanımlara da yer verilmiştir.

3.2.2. Kültürel Miras Öğrenme Alanı ve Kazanımlar

Kültürel birikimlerin nesil içi ve nesiller arası paylaşımına ve gelecek nesillere aktarılmasına hizmet eden Kültürel Miras öğrenme alanı ile ilgili tema ve kodlar Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3

Kültürel Miras Öğrenme Alanı ve Kazanımlar

Sürdürülebilir Kalkınma İle Doğrudan Bağlantılı Kazanımlar	Sürdürülebilir Kalkınma İle Dolaylı Bağlantılı Kazanımlar
<ul style="list-style-type: none"> Kendi kültürü ve farklı kültürlerdeki sanat 	<ul style="list-style-type: none"> Empati

eserlerine saygı

- Yerelliği ön plana çıkarma
- Değişimi ve sürekliliği anlama
- Kültürel sürdürülebilirlik
- Nesiller arası uyum

Tablo 3’de belirtildiği üzere, Kültürel Miras öğrenme alanında yer alan kazanımlar genel olarak doğrudan sürdürülebilir kalkınma eğitimi ile ilişkilidir. Toplumun kimliğini güçlendiren, sürmesini sağlayan, kültür ve toplumsal değerler ile uyumlu bir bireyin yetişmesi için önemli olan *“Tarihi süreç içerisinde Türk kültürü başta olmak üzere farklı toplum ve kültürlerde ortaya konulan sanat eserlerini ve sanatçıları incelemeleri”* ve *“Farklı kültürlerde yapılmış sanat eserlerinin genel özelliklerini karşılaştırır”* biçimindeki kazanımlar; bireyin diğer toplumlara, kendi kültürüne ve farklı kültürlerdeki sanat eserlerine saygı duymasına yöneliktir. *“Müze, öğren yerleri, tarihi mekanlar, sanat galerisi, sanatçı atölyeleri ve bunun gibi yerlerdeki kültür-sanat eserlerini incelemeleri”* kazanımı sürdürülebilir kalkınmada yerelliğin ön plana çıkarılmasına dönük bir kazanım olarak belirlenmiştir. *“Görsel sanatların geçmiş ile gelecek arasında köprü vazifesi gören araçlardan biri olduğunu kavramaları”* kazanımı nesiller arasındaki uyumu güçlendirme açısından ön plana çıkmaktadır. *“Geçmişte ve günümüzde yapılmış olan sanat eserlerinin arasındaki farklılıkları belirler”* biçiminde programda yer alan kazanımın bireyin değişim ve sürekliliği anlamasını hizmet edeceği düşünülmektedir. *“Sanatçıların toplumda üstlendiği rolleri bilir”* ve *“Müzelerdeki eserlerin korunmasının önemini kavrar”* kazanımlarının kültürel sürdürülebilirlik açısından işlevsel olduğu görülmektedir. Öğrenme alanı içerisinde yer verilen ve dolaylı olarak sürdürülebilir kalkınma eğitimi ile bağlantılı olan *“Sanatın farklı duygu, düşünce ve inanışları iletilmede bir araç olduğunu anlamaları”* kazanımının empati becerisini geliştirmeye yönelik olduğu söylenebilir.

739

3.2.3. Sanat Eleştirisi ve Estetik Öğrenme Alanı ve Kazanımlar

Bireyin estetik değer yargılarının gelişimine, görsel okuryazarlığı kazanmasına ve eleştirel düşünme becerisinin gelişimine katkı yapması beklenen Sanat Eleştirisi ve Estetik Öğrenme alanı ile ilgili tema ve kodlar Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4

Sanat Eleştirisi ve Estetik Öğrenme Alanı ve Kazanımlar

Sürdürülebilir Kalkınma İle Doğrudan Bağlantılı Kazanımlar	Sürdürülebilir Kalkınma İle Dolaylı Bağlantılı Kazanımlar
<ul style="list-style-type: none">• Uzlaşma becerisi• Değişim ve sürekliliği anlama	<ul style="list-style-type: none">• Eleştirel düşünme becerisi• Diyalog ve sorgulayıcılık• Değerlendirme becerisi

Tablo 4’de görüldüğü gibi Sanat Eleştirisi ve Estetik öğrenme alanında yer alan kazanımların çoğunun sürdürülebilir kalkınmayla dolaylı olarak bağlantılı olduğu görülmektedir. *“Görsel sanatlarla ilgili tartışmalarda ortaya konulan görüşlerin, sanat eserine yönelik düşüncelerin ve tercihlerin farklı olabileceğini görmeleri”* kazanımı bireylerin farklı fikirlere saygı duyması ve uzlaşma becerisini geliştirmesine ve *“Popüler kültürün günümüz görsel sanatlarına etkisini fark eder”* kazanımı değişim ve sürekliliği anlamaya dönük kazanımlar olarak belirlenmiştir. Dolaylı olarak bağlantısı olan kazanımların ise sürdürülebilir bir dünyada evrensel sorumluluk bilinci gelişmiş bireylerde bulunması gereken beceriler olduğu düşünülmektedir. Örneğin, *“Sanat eserinin duygu ve düşünceleri ifade etmedeki gücünü, iletişim kurma kapasitesini analiz etmeleri ve yargıya varmaları”* kazanımı öğrenenlerin analiz ve değerlendirme becerilerinin ve *“Sanat eserini tanımlarken, çözümlerken, yorumlarken ve*

yargılarken eleştirel düşünme becerilerini kullanır” kazanımı bireylerin eleştirel düşünme becerisinin gelişimine hizmet eden kazanımlardır.

3.3.Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında Öğrenme-Öğretme Süreçleri

Eğitim programının öğelerinden öğrenme-öğretme süreçleri bireyin öğrenmesinin gerçekleşmesine hizmet eden tüm strateji, yöntem, teknik ve etkinliklerin uygulandığı ve materyallerin kullanıldığı öğedir. Görsel Sanatlar Dersi öğretim programının öğrenme-öğretme süreçlerinin programın genel felsefesini oluşturan yapılandırmacı yaklaşımın ilkelerine uygun olarak tasarlandığı görülmektedir. Yapılan çözümlemede ulaşılan tema ve kodlar Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5

Öğrenme-Öğretme Süreçleri

Öğrenen Özellikleri
<ul style="list-style-type: none"> • Etkin katılım/sorumluluk • Sorgulayıcılık • Farklı disiplinlerle ilişkilendirme • Eleştirel düşünme • İşbirliği/dayanışma

Tablo 5’de öğretim programının öğrenme-öğretme süreçlerinin çözümlenmesi sonucunda ulaşılan öğrenen özellikleri temasına ve kodlara yer verilmiştir. En temel özelliklerinden bir öğrenen merkezli eğitim olan yapılandırmacılığın ilkelerine uygun olarak sürdürülebilir kalkınma eğitiminde bireyin sahip olması gereken yeterliklerle örtüşen bir öğrenme-öğretme sürecinin tasarlandığı belirlenmiştir. Öğrenme-öğretme süreci “*Öğrencinin öğrenmeye aktif olarak katıldığı; sorgulama ve araştırmanın temel alındığı; disiplinler arası ilişkilendirme yapma, eleştirel düşünme, işbirliğine bağlı olarak gruplarla birlikte veya bireysel uygulama çalışması yapmanın esas olduğu*” bir süreci ifade etmektedir. Ayrıca “*Öğrencilerin özel ihtiyaçları olduğu durumlarda, ders uygulamalarında gerekli düzenlemeler yapılmalıdır*” biçiminde yer verilen ifade sürdürülebilir kalkınma eğitimi açısından öğrenme-öğretme sürecinin eşitlik ve sosyal adaleti destekleyen bir anlayışa sahip olduğunu göstermektedir.

3.4.Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında Ölçme ve Değerlendirme

Ölçme ve değerlendirme; öğrenenlerin öğretim programında yer alan kazanımlara ne kadar ulaşabildiğini, öğrenmenin ne düzeyde meydana geldiğini, öğrenme-öğretme sürecinin etkililiğini ve konuların işlevselliğini belirlemek gibi amaçlarla gerçekleştirilmektedir. Görsel Sanatlar Dersi öğretim programının ölçme ve değerlendirme ögesi ile ilgili yapılan analizler sonucunda ulaşılan ölçme ve değerlendirme yaklaşımı teması ve kodlar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6

Ölçme ve Değerlendirme

Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı
<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenen merkezli • Sürekli ve çok yönlü • Öğrencinin kendi gelişimi içinde değerlendirilmesi

Tablo 6 incelendiğinde Görsel Sanatlar Dersi öğretim programının ölçme ve değerlendirme ögesinin de öğrenme-öğretme süreçlerinde olduğu gibi yapılandırmacı yaklaşıma uygun bir anlayışla geliştirildiği görülmektedir. Programda yer verilen “*ölçme ve değerlendirme süreci öğrenci merkezli; öğretim sürecinin tamamını içerdiği gibi sürekli ve çok yönlüdür... Süreçte her öğrenci kendi başlangıç ve gelişim düzeylerine göre değerlendirilir...*”

Ölçme değerlendirilmede çeşitli ölçme araçlarından yararlanılır” biçimindeki açıklamalar bireyin merkeze alındığı bir eğitimin göstergesi olarak önemli görülmüş ancak sürdürülebilir kalkınma eğitimi açısından doğrudan ilişkilendirmek mümkün olmamıştır.

3.5.Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı Uygulama Esasları

Görsel Sanatlar Dersi öğretim programında dört temel öğenin yanı sıra programın uygulanmasında dikkate alınması gereken esaslar bölümüne de yer verilmiştir. Bu bölümün analizi sonucunda ulaşılan tema ve kodlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Programın Uygulama Esasları

Sürdürülebilir Kalkınmayı Destekleyen Uygulama Esasları
<ul style="list-style-type: none">• Kültürel kaynakları koruma ve yaşatma• Bütünsellik ve disiplinlerarasılık• Yerel ve evrensel ölçekte çalışmalar• İnsan haklarına saygı• Farklı öğretim yöntemi kullanma• Yerelliği ön plana çıkarma• Yaşamın temellerini güvenceye alma• Toplumsal kimliği güçlendirme

Tablo 7’de görüldüğü gibi öğretim programının uygulama esaslarında sürdürülebilir kalkınma eğitimi destekleyen birçok unsura yer verilmiştir. Bu bölümde açığa çıkan bazı kavramların temel hedefler ve kazanımlar öğelerinde yer alan kodlarla uyumu programın tutarlılığı açısından önemli bir bulgudur. Uygulama esaslarında yer alan “*Programdaki kazanımlar içerisinde yer alan biçimlendirme çalışmalarının öncelikle yerelden evrensel ve öğrenci seviyesine uygun olmasına dikkat edilmelidir*” ifadesi yerel ve evrensel ölçekte çalışmaları destekleme, “*Dersler güncel olaylarla (ekonomi, doğal afetler, çevre duyarlılığı, iş sağlığı güvenliği, bilimsel gelişmeler, teknolojik gelişmeler vb.) ilişkilendirilmelidir*” ifadesi yaşamın temellerini güvenceye alma ve “*Öğretmen başta Türk sanatı olmak üzere farklı dönemlerin özelliklerini, önemli sanatçıları ve sanat eserlerinden örnekleri bir bütünlük içerisinde gösteren sanat tarihi şeridi oluşturmali, bunu bir öğretim materyali olarak kullanmalıdır*” ifadesi toplumsal kimliği güçlendirme bağlamında sürdürülebilir kalkınma eğitimi destekleyen esaslardır.

4.SONUÇ ve TARTIŞMA

Sürdürülebilirlik, günümüzde yaygın olarak çevre ya da çevre açısından tehlikesiz olarak nitelendirilen tüketim ürünlerinden bahsedilirken kullanılmakta ise de; çevre, toplum ve ekonomi bileşeniyle çok boyutlu bir anlayışı ifade etmektedir. Çünkü sürdürülebilir yaşam biçimi; çevresel ve ekonomik bağlamda kültürel bir restorasyonu gerektirmektedir. Bu nedenle son yıllarda, sürdürülebilir kalkınma perspektifinde eğitime “bireyin dünyanın kalıcılığı ve devamlılığına aktif katılımı ve kendi potansiyelini fark etmesini sağlayacak bir işlev” (Lenz, 2013, s.105) yüklenmiştir.

Türkiye’de son yıllarda sürdürülebilirlik konusuna tarım, mimari, sanat, peyzaj, tekstil ve grafik tasarımı gibi birçok disiplinin ilgi göstermesine rağmen, sürdürülebilir kalkınma eğitimine ilişkin araştırma ve uygulamaların özellikle son 10 yılda gündeme geldiği görülmektedir. Alanyazında genellikle Sosyal Bilgiler ve Coğrafya eğitiminin sürdürülebilir gelişime katkısına yönelik araştırmalara (Alkış, 2007; Öztürk Demirtaş, 2011; Kaya ve Tomal, 2011) rastlanmaktadır. Ayrıca çocuklara yönelik ekolojik yaz kampı projeleri ile doğal çevrenin tanınması ve korunmasına yönelik disiplinler arası modellerin (Karataş ve Aslan, 2012)

geliştirildiği görülmektedir. Ancak sürdürülebilir kalkınma eğitiminin disiplinlerarası bir şekilde tüm eğitim kademelerinde öğretim programlarına entegre edilerek ele alınması son derece önem taşımaktadır. Çünkü eğitim kurumlarının sürdürülebilir kalkınma felsefesini programlarına yansıtması, insanlığın ortak geleceğine ilişkin kaygıların paylaşılarak, çözüm yollarının üretilmesinde ve uygulanmasında çocuk ve gençlerde ortak bilinç oluşturabilir (Yapıcı, 2003).

Görsel Sanatlar Dersi öğretim programının sürdürülebilir kalkınma eğitiminin felsefesi doğrultusunda incelendiği bu çalışmada, programın temel hedeflerinin estetik bilinci destekleme, eleştirel düşünme, kültürel mirasa saygı, doğayla uyum ve onun sürekliliğine katkı sağlama gibi unsurlarla sürdürülebilir kalkınma eğitimini destekleyecek şekilde hazırlanmasına karşın, programın özellikle sürdürülebilir ekonomi ve sürdürülebilir çevre bağlamına daha fazla odaklanarak yeniden planlanması gerektiği tespit edilmiştir. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda hemen hemen her sınıf düzeyinde sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin kazanımlara yer verildiği ancak sürdürülebilir kalkınma eğitimine yönelik kazanımların daha çok "Kültürel Miras" öğrenme alanında yoğunlaştığı, programda yer alan diğer öğrenme alanlarının ise bu konuda yeterli düzeyde amaç ve kazanımlarla desteklenmediği söylenebilir. Avrupa Birliği'ne bağlı ülkelerin sanat ve kültür eğitiminin incelendiği EACEA (2009) raporunda benzer bir şekilde kültürel anlayışı hemen hemen tüm Avrupa ülkelerinin "kültürel miras" ve "kültürel çeşitlilik" olarak bu araştırmanın bulgularıyla da örtüşen bir şekilde öne çıkardığı görülmektedir. Rapora göre "Çevresel farkındalık ve sürdürülebilirlik" yani insanlarda çevre bilinci oluşturma sadece 20 ülkenin öğretim programının amaçlarında yer almaktadır. Araştırma kapsamında 35 Avrupa ülkesinden 20'inde fiziki çevrenin değerini bilme, sanat malzemelerinin kaynağını anlama ve ekolojiyi koruma sorumluluğunun sanat öğretim programlarının temel amaçlarında detaylandırıldığı tespit edilmiştir. Su fakiri ülkeler arasında yerini alan Türkiye sadece 'büyümeye' odaklı plansız yatırımlar ile son 50 yılda sulak, tarım ve orman arazilerinin büyük çoğunluğunu kaybetmiştir. Dolayısıyla sürdürülebilir çevre bilincinin sosyal bilgiler, coğrafya gibi öğretim programlarının yanında pek çok ülkenin sanat programında yer aldığı gibi Türkiye'de de görsel sanatlar dersi öğretim programlarında daha fazla yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

İçerik ve öğrenci kazanımlarının "Görsel iletişim ve Biçimlendirme" "Kültürel Miras" ve "Sanat Eleştiri ve Estetik" olmak üzere üç öğrenme alanına göre yapılandırıldığı Görsel Sanatlar Dersi öğretim programında "Görsel iletişim ve Biçimlendirme" öğrenme alanında sürdürülebilir kalkınma eğitimine yönelik kazanımlar incelendiğinde; nesil içi uyum, sürdürülebilir üretim, sürdürülebilir tüketim, toplumsal adalet ve iş etiği gibi unsurlara rastlanmıştır. "Kültürel Miras" öğrenme alanının ise; kendi kültürü ve farklı kültürlerdeki sanat eserlerine saygı, yerelliği ön plana çıkarma, değişimi ve sürekliliği anlama ve nesiller arası uyuma odaklanarak kültürel sürdürülebilirliği desteklediği görülmektedir. "Sanat Eleştiri ve Estetik" öğrenme alanının ise; uzlaşma ve eleştirel düşünme becerisi, değişim ve sürekliliği anlama, diyalog ve sorgulayıcılık ile estetik uyanışı desteklediği tespit edilmiştir. Öğretim programının yerel kültüre ait motifleri keşfetmeye ve farklı toplumların kültür-sanat objelerini tanımaya ve onlara saygı duymaya ve toplum kimliğini güçlendirme ve devamlılığına önemli katkılar sağladığı görülmektedir. Ancak programda "sosyal adalet", "doğaya karşı sorumluluk bilinci" ile "doğa ve kültür arasındaki ilişki"ye daha görünür düzeyde yer verme gerekliliği söz konusudur.

Görsel Sanatlar Dersi öğretim programının öğrenme-öğretme süreçlerinin programın genel felsefesini oluşturan yapılandırmacı yaklaşımın ilkelerine uygun olarak tasarlandığı görülmektedir. Ancak öğrenmenin gerçekleşmesine hizmet eden öğrenme-öğretme süreçlerinde sürdürülebilir kalkınma eğitiminin öğrenenlere kazandırılmasına dönük uygulama örnekleri bulunmamaktadır. Programda öğretmenlere kılavuz olabilecek etkinlik örneklerine,

konunun doğasına uygun yöntem, teknik ve materyallere ilişkin örnekler verilmesinin etkili olacağı düşünülmektedir. Programda ölçme ve değerlendirmenin öğrenci merkezli, sürekli, çok yönlü ve süreçte her öğrencinin kendi başlangıç ve gelişim düzeylerine göre değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu durum bireyin merkeze alındığı bir eğitimin göstergesi olarak önemli görülmüştür. Ancak belirtilen değerlendirme yaklaşımları öğretim programında detaylandırılmadığı için sürdürülebilir kalkınma eğitimi açısından doğrudan ilişkilendirmek mümkün olmamıştır. Sürdürülebilir kalkınma eğitimi ile ilgili kazanımların süreçte ve ürün olarak nasıl değerlendirileceğini gösteren somut örnekler verilmesi programın uygulayıcısı olan öğretmenlere yol gösterecektir.

Özdemir (2007) tarafından sürdürülebilir gelişme amaçlı çevre eğitimi üzerine kuramsal düzeyde gerçekleşen bir araştırmada “disiplinlerarasılık”, “bütünleşiklik”, “süreklilik”, “yaşayarak öğrenme”, “sorgulayıcılık”, “esneklik”, “kapsayıcılık”, “küresellik-yerellik”, “katılımcılık”, “yapılandırıcılık” ve “yenilikçilik” kavramlarına odaklanıldığı görülmektedir. Bu araştırmada benzer şekilde öğretim programının uygulama esasları incelendiğinde, sürdürülebilir kalkınma eğitiminin ilkeleri ile örtüşen unsurlara yer verildiği tespit edilmiştir. “Kültürel kaynakları koruma ve yaşatma”, bütünsellik ve disiplinlerarasılık, “yerel ve evrensel ölçekte çalışmalar”, “insan haklarına saygı”, “farklı öğretim yöntemleri kullanma”, “yerelliği ön plana çıkarma”, “yaşamın temellerini güvenceye alma”, “toplumsal kimliği güçlendirme” gibi kavramların Özdemir’in (2007) araştırmasındaki sürdürülebilir kalkınma eğitiminin vizyonu ile uyuşması bakımından önemlidir.

20. yüzyılın son çeyreğinde daha fazla görünür hale gelen çevresel sorunlar, “Başka dünya yok, bu dünya hepimizin!” anlayışıyla Birleşmiş Milletlerin ve uluslararası çevre örgütlerinin kapsamına girmiş, evrensel yurttaşlık değerleri oluşmak ve dünyada değişim ve devamlılığın dengeli ve küresel ölçekte gerçekleştirilebilmesi için harekete geçilmesi gerekliliğini doğurmuştur. Bu anlamda Birleşmiş Milletler’in 2005-2014 yılları arasında “Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim On Yılı” olarak ilan etmesi küresel ölçekte atılmış önemli bir adımdır. Sürdürülebilir kalkınma eğitimine her disiplin kendi bakış açısıyla katkı sağlayacağından; öğretim programlarının sürdürülebilirlik perspektifinde UNESCO (2012) tarafından genel çerçevesi çizilen bilgi, konu, bakış açısı, beceri ve değerlere göre yapılandırılmasının küresel ölçekte olumlu sonuçlar vereceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Alkış, S. (2007). Coğrafya eğitiminde yükselen bir paradigma: Sürdürülebilir bir dünya, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 15 (55-64).
- Bafra, Ç., Colombo, (2016). Yok olmadan, yok olmadan doğa ve sürdürülebilirlik üzerine bir sergi, (Ed. Can Kantarcı) (ss. 15-26), İstanbul: İstanbul Modern.
- Blandy, D., Congdon, K.G., Krug, D. H. (1998). Art, ecological restoration and art education, *Studies Art Education*, 39 (3), 230-243.
- Bogdan, R. C. & Biklen, S.K. (1998). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods*. Boston: Allynand Bacon.
- Bozdoğan, R. (2005), Sürdürülebilir gelişme düşüncesinin tarihsel arka planı, *Argos Yeryüzü Kültürü Dergisi*, 33, 1012-1028.
- Büyükyeğen, G. (2008). Edirne kent merkezi ve yakın çevresi rekreasyonel kaynak değerlerinin sürdürülebilirlik bağlamında değerlendirilmesi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bartın.

- Cornelius, A., Sherow, E., Carpenter, B.S., II. (2010). Water: Social issues and contemporary art education, *Art Education*, 63 (6), 25-32).
- Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA), (2009). Avrupa'da okullarda sanat ve kültür eğitimi, Erişim: <http://www.eurydice.org>, 27.08.2016
- Dersimiz çöpten sanat çıkarmak, Erişim: http://www.ekolojikenerji.com.tr/images/bulten/05_cop_sanat.pdf, 18.06.2016
- Grandle, S. (2007). Ecology of place: Art education in a relational world. *Studies in Art Education* 48 (4). Special Issue on Eco-Responsibility in Art Education, 392-411.
- Gürbüz, H., Çakmak, M., Derman, M. (2013). Biyoloji öğretmen adaylarının sürdürülebilir çevreye yönelik tutumları, *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 6 (1), 144-149.
- Heinberg, R. (2016). Neden sürdürülebilirlik?, Yok olmadan doğa ve sürdürülebilirlik üzerine bir sergi, (Ed. Can Kantarcı) (ss. 27-36), İstanbul: İstanbul Modern
- Hollis, C. L.,(1997). On developing an art and ecology curriculum, *Art Education*, 50 (6), 21-24.
- Karataş, A., Aslan, G.(2012). İlköğretim öğrencilerine çevre bilincinin kazandırılmasında çevre eğitimin rolü: Ekoloji temelli yaz kampı projesi, *ZFWT Journal of World of Turks*, 4 (2) 259-276.
- Kaya, M. F. & Tomal, N. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının sürdürülebilir kalkınma eğitimi açısından incelenmesi, *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi - Journal of Educational Sciences Research*, 1 (2), 49-65.
- Lenz, C. (2013). Sürdürülebilir demokratik toplumlar için eğitimin kilit rolü, (Çev. Mine Gözübüyük Tamer). *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (2), 103-110.
- Lucerne Declaration. (2007). Lucerne declaration on geographical education for sustainable development (Editors: Haubrich, H. Reinfried, S. & Schleicher, Y.). *Geographical Views on Education for Sustainable Development. Proceedings of the Lucerne-Symposium, Switzerland, July 29-31, 2007. Geographiedidaktische Forschungen, Volume 42, 243-250,*
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook.* Sage Publications, Thousand Oaks, CA.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2014). <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx>
- Merriam, S. B. (2013). Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber. (Çev. Ed: Selahattin Turan). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Neperud, R. W. (1997). Art, ecology ve art education: Practices and linkages, *Art Education*, 50 (6), 14-20.
- Özdemir, O. (2007). Yeni bir çevre eğitimi perspektifi: Sürdürülebilir gelişme amaçlı eğitim, *Eğitim ve Bilim*, 32 (145), 23-39.
- Öztürk Demirtaş, Ç. (2011). Coğrafya dersi öğretim programında sürdürülebilir kalkınma, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8 (2), 595-615.
- Öztürk Demirtaş, Ç. (2015). Öğretmen adaylarının sürdürülebilir kalkınma farkındalık düzeyleri, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 31, 300-316.
- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluations.* Newbury Park, California: Sage Publications.

- Tanrıverdi, B. (2009). Sürdürülebilir çevre eğitimi açısından ilköğretim programlarının değerlendirilmesi, *Eğitim ve Bilim*. 34 (151), 89-103.
- Teksöz, G. & Şahin, E. & Ertepinar, E. (2010). Çevre okuryazarlığı, öğretmen adayları ve sürdürülebilir bir gelecek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 39: 307-320.
- UNECE, (2009). The UNECE strategy for education for sustainable development, United Nations: New York and Geneva. Erişim: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/798ece5.pdf>, 18.06.2016
- UNESCO, (2005). United Nations decade of education for sustainable development (2005-2014): International implementation scheme, Paris: UNESCO. Erişim: https://www.bibb.de/dokumente/pdf/a33_unesco_international_implementation_scheme.pdf, 18.06.2016
- UNESCO, (2012). Education for sustainable development, Paris: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization, Erişim: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/926unesco9.pdf>, 18.06.2016
- Yapıcı, M. (2003). Sürdürülebilir kalkınma ve eğitim, *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (1), 223-230.

SUMMARY

Sustainability and sustainable development have been one of the important issues of international organizations in recent years. In 1992 The United Nations Conference on Environment and Development (UNCED), United Nations accepted (acknowledged) sustainable development as an aim and later announced the ten year period between the years of 2005 and 2014 as “Education for Sustainable Development”. The World Alliance for Arts Education (WAAE) founded by UNESCO by combining international art education associations has adopted the vision of sustainable development education and stated the theme for 2015-2016 year as “Art Education for Sustainable Development”. Therefore, it made suggestions to art education programs about increasing the sensibility of biological, social and cultural variety and improve social justice, ecological and environmental awareness.

The main reason of evaluating a lesson is to define at which level that class brings knowledge, skills and attitudes for learners. This study aims to define the contributions of Visual Arts classes teaching program – updated in 2014 - that is applied in secondary schools (5-8th grades) of Turkish Ministry of Education. The answer for the following question was sought:

What are the contributions of the modules of Visual Arts lessons curriculum in terms of their

- Aims,
- Objectives,
- Content,
- Teaching – learning processes,
- Assessment and evaluation,
- Practise essentials in sustainable development education?

Basic qualitative research of qualitative research designs was used in the study. In this study, circumstances that contribute to sustainable development education that are included in the main elements of Visual Arts classes curricula were determined and interpreted. As the study aims to analyze a curriculum, document analysis data collection method which is more suitable to the nature of the issue was preferred.

Content analysis was used to analyze the data. Visual Arts lesson consists of 1)Visual communication and design, 2)Cultural heritage and, 3)Art criticism and aesthetics modules. The aim of the module, learning areas, learning-teaching approach, assessment and evaluation approach and objectives were given in each module. Each module was analyzed individually in terms of main elements of education program (objectives, content, teaching-learning process and assessment) and factors promoting sustainable development education were identified in each element. In this process, a draft code list related to primarily sustainable development education, visual arts education and curriculum and during the coding process themes were reached by using this list. In order to increase reliability related to reached themes in the analysis process, the coding was practiced by both researchers individually and mean reliability of the codes was calculated.

Though the main objectives of the program was designed to support sustainable development education through aesthetical awareness, critical thinking, respecting cultural heritage, being in harmony with nature and contributing to its maintenance, it was determined that the program should be redesigned by focusing more on sustainable economy and sustainable environment. It is possible to say that Visual Arts Lesson Teaching program includes objectives about sustainable development in almost every level, however; objectives about sustainable development education are mainly focused on learning “Cultural Heritage” and other learning areas in the program are not supported well enough by related aims and objectives.

It is seen that Visual Arts Lesson teaching program is designed in accordance with the principles of constructivist approach which constitutes the main philosophy of learning-teaching processes. However, there are no examples of practises which aim to make learners gain sustainable development education among learning-teaching practises that serve learning to take place.

It is stated in the program that assessment and evaluation should be student oriented, continuous, all-purpose and done based on each student's start and development level. This is seen as an important issue as it is an indicator of education in which the individual is in the centre. However, as the indicated evaluation approaches are not elaborate, it was not possible to relate them directly in terms of sustainable development education.

Environmental problems which became more visible in the last quarter of the 20th century, has become a part of United Nations and international environment organizations with "There is no other world, this world is ours!" slogan. Therefore, there has been a necessity to create global citizenship values and pursue change and continuity in the world on a stable and global scale. In this sense United Nations' declaration of 2005-2014 "10 years of Education for a Sustainable Development" is a step taken on a global scale. As each discipline will contribute to sustainable development education from their perspective, it is considered that if within a general frame; knowledge, subject, perspective, skills and values of teaching programs within the perspective of sustainable development are defined by UNESCO (2012), on a global scale positive results will be gained.